

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Ménészgazda Szak

Lovak képzése, idomítása, szabadidomítás

Belső konzulens: Dr. Bartos Ádám Sándor
Egyetemi docens

Készítette: Boncz Bernadett
WM9LUA
tagozat nappali

Intézet: Élettani és Takarmányozástani Intézet

Tanszék: Takarmányozástani és Takarmányozás-
élettani Tanszék

Készthely

2023

Tartalomjegyzék:

1, Bevezetés.....	3
2, Irodalmi áttekintés	4
2.1 Szabadidomításról: mi is ez.....	4
2.1.1 Az 5 alapkoncepció.....	4
2.1.2 Megközelítés és visszavonulás.....	4
2.1.3 Nyomás engedés.....	4
2.1.4 Jutalmak és követelmények.....	5
2.1.5 Érzéketlenítés	5
2.1.6 Alapozás	6
2.2 Monty Roberts.....	7
2.3 A magyarországi Monty Roberts instruktör Pataky Kata	9
2.4 Pat Parelli.....	13
2.5 A hét játék	13
2.5.1 Barátkozós játék	14
2.5.2 Sündisznó játék.....	14
2.5.3 Hajtós játék	15
2.5.4 Yo- yo játék.....	16
2.5.5 Körjáték.....	16
2.5.6 Oldalazós játék	17
2.5.7 Résjáték.....	17
2.5.8 Eszközök.....	18
3. A két módszer összehasonlítása, személyes tapasztalatok	20
4. Következtetések, javaslatok	21
5. Összefoglalás	22
6. Irodalmi jegyzék	24

1. Bevezetés

Azért ezt a témát választottam a szakdolgozatomhoz, mert mindig is érdekelt a lovak képzésének ezen ága. Mindig csodálattal figyeltem azokat akik a lovukkal a saját nyelvükön kommunikálnak, lóként viselkedve érték el azt, hogy patásaik készségesen teljesítsék az utasításokat.

Számomra lenyűgöző mikor valaki annyira eggyé tud válni a lovával, hogy egyetlen apró mozdulattal befolyásolni tudja a ló mozdulatát is.

Napjainkban egyre többen törekszenek az úgynevezett erőszakmentes lóképzésre, ami véleményem szerint egy nagyon pozitív dolog hisz ezzel a módszerrel a ló sokkal stresszmentesebben fogja elsajátítani a feladatokat, mivel végig igyekszik az ember a ló saját nyelvén „elmagyarázni” az akaratát.

A dolgozatom célja, hogy megismertessem az emberekkel a lóképzésnek ezt a csodás és hasznos oldalát, valamint rá akarok világítani arra, hogy ez a módszer akár a sportlovak világában is megállja a helyét, hisz ez a módszer az ami minden lónál kortól, nemtől és lovaglási formától függetlenül alkalmazható.

Szeretném megmutatni az embereknek, hogy milyen fontos a lóval mentálisan is foglalkozni, és hogy ez milyen előnyöket nyújt akár a képzésben akár az egymással töltött idő során.

2. Irodalmi áttekintés

2.1 Szabadidomításról: mi is ez (1. ábra)

A szabadidomítás vagy más néven a természetes lókiképzés módszere a ló és lovas közti kommunikációra fekteti a hangsúlyt. Ennek a lényege, hogy a lovas megtanulja felismerni és értelmezni a ló jelzéseit, és a testbeszédén keresztül megtanul kommunikálni a lóval. Ez egészen magas szintre is fejleszthető, csak a lovas szabhat ennek határt. (Internet 2.)

A természetes lókiképzésnek 5 alapkoncepciója van, ezek a következők:

2.1.1 Az 5 alapkoncepció

2.1.2 Megközelítés és visszavonulás:

Ennek a lényege, hogy magabiztossá tegyük lovunk. Például ha észleljük, hogy a lovunk összerement a nyereg közeledésétől, akkor nem az lesz a megoldás ha visszatevesszük a hátára és várjuk, hogy magától megszűnik a félelme, hanem lassan a háta felé emeljük majd visszaengeded, ezzel esélyt adunk neki arra, hogy megszokja. Nagyon fontos, hogy ezután ezt újra és újra meg kell ismételni, minden alkalommal picit közelebb emeljük a hátához, ezt egészen addig ismételjük, míg a ló meg nem nyugszik és türelmesen nem várja, hogy a nyereg a hátára kerüljön. De a felhelyezés csak akkor történik meg mikor a ló már teljesen nyugodt. (Internet 2.)

2.1.3 Nyomás engedés

A nyomás engedés lényege roppant egyszerűen hangzik azonban a valóságban kicsit bonyolultabb.

Például ha a ló nem hajlandó felmenni a lószállítóra nem az a megoldás, hogy erőszakkal felkergetjük, ennél sokkal jobb megoldás ha megfeszítve tartod a vezetőszárat és várunk. Abban a pillanatban, hogy a ló egy lépést is tesz a lószállító felé engedünk a száron, hogy elismerjük az erőfeszítését. Ezt ismételjük mindaddig, míg a ló fel nem lépdel utánunk.

Ennél a koncepciónál a leglényegesebb dolog az időzítés. Fontos, hogy a nyomás motiválja a lovat az engedésre, az az ha a ló a mi nyomásunkra enged a mi jutalmunk felé a mi engedésünk lesz. (Internet 2.)

2.1.4 Jutalmak és követelmények

Vajon mi motivál egy lovat? Talán a jutalomfalat vagy a játék? Tisztában kell lenni vele, hogy minden ló mása és más ezen kívül pedig a környezet és a szituációk is meghatározzák az alkalmazott eszközöket.

Például ha a ló belecsíp az ember karjába akár csak játékból azt azonnal le kell reagálni azzal, hogy ellökjük magunktól esetleg finoman az orrára koppintunk, hogy érezze rosszat tett. Azonban mint mindennek ennek is két oldala van, azaz ha a ló jól végzett el egy feladatot, vagy látszik rajta az igyekezet jutalmazni kell. Azonban azt fontos szem előtt tartani, hogy ne élelemmel jutalmazzuk a lovat, hisz az mindig elérhető számára, sokkal jobb módszer ha megsimogatjuk majd egy kicsit hagyjuk állni, pihenni, hosszútávon ez a módszer sokkal kifizetődőbb, hisz ha sokáig jutalomfalattal dícsértük a lovat egy idő után akár követelőzni fog érte. (Internet 2.)

2.1.5 Érzéketlenítés

Az érzéketlenítéssel azt lehet elérni, hogy a ló egyre kevésbé reagáljon negatívan egy számára ijesztő helyzetben. Például ha a ló fél egy tárgytól legyen az bármi, meg kell neki mutatni, mind két oldalról, hogy mind két szemével láthassa, hagyjuk megszagolni Neki. Majd ezt követően ha nyugodt ennek a tárgynak a jelenlétében jutalomként simogassuk meg vele. Éreztessük vele, hogy ez a tárgy nem fog benne kárt tenni.

Fontos, hogy ezt minden olyan tárggyal végezzük el aminek a jelenléte gondot okoz a lónak. Ilyen lehet az ostor, zacskók, esernyő. Viszont a ló természetétől is függ, hogy mitől ijed meg. (Internet 2.)

2.1.6 Alapozás

Nagyon fontos, hogy mindent az alapoknál kezdjünk, hiszen nem várhatjuk el még egy embertől sem, hogy remekeljen valami számára teljesen új és ismeretlen dologban amihez még az alapokat sem kapta meg. Ugyan így van ez a lónál is, nem várhatjuk, hogy a ló majd készségesen követni fog minket mikor vezetjük, ha még kötőfék sem volt a közlében.

Mindig a stabil, biztos alapokra lehet csak építkezni, ez az egyetlen módja annak, hogy előrébb jussunk. Ilyenkor is mindig fontos a türelem a lóval szemben.

Amint ezeket a dolgokat bele tudjuk építeni a mindennapi problémák megoldásába, akkor belemélyedhetünk a szabadidomítás világába. (Internet 2.)

Forrás: <https://www.lovasok.hu/lokikepzes/termeszetes-lokikepzes/termeszetes-lokikepzes-hattereben/> (2023. 03.20.)

1. ábra: szabadidomítás

2.2 Monty Roberts (2. ábra)

Monty Roberts vagyis az igazi Suttogó nagyon különleges életet él. Rengeteg díjat nyert, a sajtó közvetítette munkáját, kiadott három bestseller könyvet, II. Erzsébet angol királynő számos lovát és lovását képezte ki Londonban, valamint a Zürichi Egyetem díszdoktora. Mindezek mellett bajnok lovakat trenírozott, író, kaszkadőr és szakértő tanácsadó és 47 gyerek nevelőapja, és persze a világszerte ismert ló kiképzési módszer a Csatlakozás azaz a Join-Up kifejlesztője. (Internet 3.)

Monty gyakran emlegeti, hogy az a célja, hogy a világ mikor majd távozik belőle, jobb hely legyen, mint mikor megérkezett. Éppen ezért Ő minden reggel lelkesedéssel és elszántsággal telve kel fel, általában egy messzi városban, távol az otthonától, hogy tovább hirdesse ezt a módszert, és kiszorítsa az erőszakot a ló kiképzésből, hisz gyerekként rengeteg embert látott hagyományos, sokszor erőszakos módszerekkel lovat képezni. (Internet 3.)

Monty akkor tanult meg a lovakra figyelni, mikor vad musztángokat tanulmányozott Nevadában, ekkor 13 éves Monty órákon keresztül csendben figyelte őket, ahogy egymással kommunikáltak. Nem sokkal később rájött, hogy észrevehető, hatékony és kiszámítható testbeszédet használnak azért, hogy felállítsák a határokat egymással szemben, valamint, hogy kimutassák az érzéseiket. Monty rájött arra, hogy ennek a néma nyelvnek a felhasználásával a lovak képzése sokkal hatékonyabb és emberségesebb lehetne, és valódi együttműködés alakulhatna ki a ló és ember között. Később az együttműködés pillanatát Join-Upnak azaz Csatlakozásnak nevezte el. Azóta ez szolgál minden munkája alapjául. (Internet 3.)

Monty Roberts neve hazánkban már meglehetősen ismert, de maga a módszer kevésbé. Ez a módszer a lovak saját belső kommunikációján alapszik. Egyszerűen megfogalmazva a lovak nyelve az „EQUUS” ennek segítségével a ló és az ember között nagyon pontos és árnyalt kommunikáció jön létre. A ló megértése a pontos kommunikáción és a bizalmon alapszik, ez a lovakkal való foglalkozás minden területén segíti a lovat. (Internet 3.)

A ló anatómiája és élettana, pszichológiája, etológiája, biokémiája, biomechanikája, tartás, tenyésztés, takarmányozáselmélete, ápolása, istállótechnikai ismeretek és egyéb szakismeretek képezik azt az alapot, amire az elméleti és gyakorlati módszer épül. (Internet 3.)

Monty féle módszer ismérvei:

Equus: A Monty féle módszer szigorúan a ló természetes kommunikációjára épül, azt veszi alapul a képzés, foglalkozás során, és nem tér el a természetes jelektől akkor sem, ha a ló már a kívánt módon viselkedik. A saját nyelvükön szólunk hozzájuk és értelmezzük a jelzéseiket. Monty észrevette, hogy a lovak mint minden csapatban élő állat pontos hierarchiában élnek, a csapat egyes tagjai más- más jogokkal és feladatokkal rendelkeznek, ennek a rendszernek a fenntartása a lovak közti kommunikáció segítségével történik, amely alapja a lovak jelrendszere, testbeszéde. Ezeket a jeleket ültette át Monty az emberi gesztusok és testbeszéd világába. Az Equus több mint 170 különböző jelzést tartalmaz. (Monty 2000)

Erőszakmentesség: Monty minden körülmények között az erőszakmentességet és a biztonságot tartja a legfontosabb vezérelvnek, ebben az esetben semmiféle kompromisszum nem létezik. (Monty 2000)

Csatlakozás: A Join-Up az a folyamat, mikor a ló és az ember társakká válnak. Ennek a folyamatnak a során ló dönt úgy, hogy önként csatlakozik az emberhez. (Monty 2000)

Forrás: <https://www.patakykata.hu/monty-roberts> (2023.03.20.)

2. ábra: Monty Roberts

2.3 A magyarországi Monty Roberts instruktorkata Pataky Kata (3.4.ábra)

A Monty Roberts által képviselt és kidolgozott erőszakmentes lóképzés és bánásmód egyetlen magyar okleveles oktatója azaz instruktorkata Pataky Kata. Az iskolát Amerikában az igazi Suttogónál végezte el 2008 és 2010 között. A módszer oktatását 2010 szeptemberében kezdte meg. Azóta számos kurzus tartott és rengeteg lovasnak segített már. Nagyon fontosnak tartja a lovak viselkedésének megértését hiszen ezt követően fogjuk csak megérteni, hogy a lovunk egyes reakcióinkra, mozdulatokra, helyzetekre miért épp úgy reagált ahogy. Ehhez azonban néhány dolgot ismernünk kell a lovakkal kapcsolatban. Az első ilyen az evolúcióban keresendő, ugyan is a lónak az elsődleges célja az életben maradás. A túlélés magában foglalja a szaporodást, táplálkozást, és a ragadozók elkerülését. Azok az egyedek amelyek nem rendelkeznek a megfelelő túlélési képességgel a természetes szelekció áldozatai lesznek, ezáltal nem öröközik tovább a gyengébb génállományt. Ennek köszönhető, hogy csak a legjobb genetikájú egyedek maradnak fenn. (Pataky 2022)

Egy másik roppant fontos dolog a ménes. Annak érdekében, hogy a lovak túléljék a vándorlást a vadonban úgynevezett ménesben élnek. Ennek egyik nagy előnye a létszámban rejlik, mert minél többen vannak, annál könnyebb elmenekülni a ragadozók elől. Ennek köszönhető, hogy a lovak ötvenmillió éve élnek és túlélnek. A ménes vezetője az alfakanca. Ő a felelős a ménesért, meghatározza a táplálkozó- és pihenőhelyeket, Ő neveli a növendék lovakat a ménes szabályai szerint, úgy hogy elfogadja a helyes viselkedést, a helytelent pedig korrigálja. A kommunikáció majdnem teljes mértékben a testbeszédre épül, a vadonban nagyon ritkán jár hangjelzéssel a kommunikáció, hisz ez azonnal felkeltené a ragadozók figyelmét. (Pataky 2022)

A menekülés és támadás. Mivel a lovak prédaállatok, veszély esetén a menekülés a legelső reakciójuk. Természetes körülmények között a ló 600-800 métert menekül, majd megáll körülnézni. Ha a veszély már nem áll fenn nem fog tovább futni ezzel pedig energiát pazarolni. Azonban ha úgy érzi, hogy menekülésre nincs lehetőség akkor a teljes ellenállást fogja választani. Ezért fontos azt szem előtt tartani, hogy mindig legyen a lónak lehetősége a menekülésre ha valami újat vagy félelmeteset akarunk megmutatni neki. Fontos, hogy soha nem az ember fogja eldönteni, hogy mi ijesztő a lónak.

A lovak úgynevezett reagáló állatok, ami azt jelenti, hogy csak az adott pillanat létezik számukra. Előre egyáltalán nem tudnak gondolkodni, tervezni, azonban képek formájában elraktároznak mindent, ami a múltban történt, ezáltal bármikor képesek egy múltbéli esemény alapján reagálni a jelenben történő dolgokra. A lovak tehát képekben gondolkodnak. (Pataky 2023)

A kézből való etetés és jutalmazás nagyon komoly probléma okozója is lehet, ennek az oka az, hogy a ló nem ragadozó állat így nincs arra szüksége, hogy elejtse vagy megőrizze a táplálékát, így ez az ösztön teljesen más mint a ragadozóknál. Ezáltal az étel nem az elsődleges jutalom, és mivel a lovak képekben gondolkodnak így az a kép marad meg a lónak, hogy az ember teste az étel egyik forrása. Ezáltal sajnos elérhetjük azt, hogy a ló tisztetlen és követelőző lesz az emberrel szemben, mivel az emberhez való kapcsolatát az étel határozza meg. Ezért célszerű a répát, almát vödörbe vagy az etetőbe adni a lónak. (Pataky 2023)

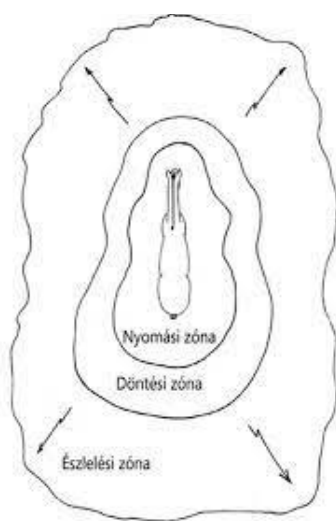
A ló egy másik nagyon fontos , ösztönből jövő reakciója a nyomásba dőlési reflex. Ez azt jelenti, hogy ha a ló testét valahol nyomás éri, akkor Ő ebbe az irányba fog dőlni, nem pedig ettől elmozdulni. Ezt az az ösztön magyarázza, ami ragadozó támadás esetén lép életbe. Ugyanis, ha a lovat megtámadja egy ragadozó és a hátába mar, a ló erre a támadásra azonnal meneküléssel válaszolna akkor a ragadozó karmai kiszakítanák a ló bőrét ezáltal nem lenne esélye a túlélésre. De ha a ló az őt érő húzásba beledől, a súlyát használva ráül a ragadozóra és ha az enged a ló ezt kihasználva el tud menekülni. Minél nagyobb a nyomás a ló annál inkább bele fog dőlni. Monty Roberts egyik legfontosabb kiképzőeszköze ezért az úgynevezett kettős kötőfék, amelynek van egy olyan funkciója, hogy a ló orrán megfeszül egy plusz kötél, ami azonnal enged, ha a ló a nyomás felé lép és beleenged. (Pataky 2023)

Egy másik fontos dolog amit tudnunk kell, az az, hogy a ló körül három különböző érzékelési zóna van, a legkülső zóna az úgynevezett észlelési zóna. Ebben a ló észleli a környezetéből érkező, rá ható nyomást, mint például az ember közeledését, de nem mutat semmilyen hirtelen reakciót. Az érzékelt ingert tárolja a memóriájában, hogy később fel tudja használni. A középső zóna a döntési zóna. Itt a nyomás már nem hagyható figyelmen kívül. Ilyenkor a várakozó álláspont és a menekülés között dönt. A ló reakciója attól függ, hogy mennyire érzi fenyegetve magát. A harmadik zóna a nyomási zóna. Ebben a ló ösztönös nyomási reflexe működik. Ha ebben a zónában megpróbáljuk terelni vagy elhajtani a lovat magunktól, akkor egyszerűen lefagy, mivel az ösztönei azt diktálják, hogy a menekülés nem a legjobb megoldás. Fontos tudni, hogy ezeknek a zónáknak a mérete minden lónál más. Például egy musztáng

döntési zónája több száz méter is lehet míg egy képzett ló észlelési zónája egy-két méter. (Pataky 2023)

A figyelem elterelhetősége és az összezavarhatóság kulcsfontosságú a lovaknál. A lovak máshogy érzékelik maguk körül a világot mint mi, emberek. A ló mindig figyeli a környezetét. Ezzel szemben a gyerekek figyelmét roppant könnyű elterelni. Ha valamire koncentrálnak, nem zárják ki a külvilágot teljesen. A prédaállat esetében a figyelem elterelhetősége kulcsfontosságú a túlélés szempontjából. Ez azt jelenti, hogy bármit is csinálnak, abban soha nem mélyülnek el annyira, hogy a külvilág történéseiről megfeledkeznének. (Pataky 2023)

3. ábra: ló érzékelési zónái

A ló agya egy nagyon bonyolult és összetett szerv. Az információáramlás a ló egyik agyféltekéjéből a másikba eléggé korlátozott. Az információnak körülbelül mindössze a 20%-a jut át, ezt nagyon fontos figyelembe venni a lovak képzésekor, és az összes feladatot mind két oldalra el kell végezni. Ez a magyarázat arra, hogy miért érzékenyebbek a lovak, ha jobb oldalról kérünk tőlük valamit, mikor szinte mindent bal oldalról végzünk velük, hiszen a bal oldalon végzett feladatok töredéke áramlik csak át a jobb agyféltekébe. Ez a tulajdonságuk a látásukból is adódik. A látás a lovak érzékelésének egyik legfontosabb része. Az összes érzékszervük közül a szemek közvetítik az észlelt információk egyharmadát az agynak. A lovaknak van a legszélesebb látótere az összes szárazföldi emlős közül. Ennek az eredménye, hogy a közeli tárgyakat 50%-kal nagyobbak látják, mint az ember. A szemek fent és oldalt helyezkednek el, ennek köszönhetően nagyon széles, 350 fokos látóteret biztosít a ló számára. Csupán két keskeny vakfolt található a látóterükben: az egyik az orruk alatt, a másik közvetlenül a ló fara mögött. A mélységet azonban kevésbé érzékelik, inkább egy síkképernyős tévéhez hasonlít. (Pataky 2023)

A lovak nagyon sokféleképpen tanulnak. Jó ha ezzel tisztában vagyunk, hisz ennek tudatában tudjuk hatékonyan képezni őket. A lovak is meg kell tanulniuk tanulni, a két legfontosabb folyamat a klasszikus és az operáns kondicionálás. Mind a két folyamat asszociációs tanuláson alapszik. Ennek a lényege az, hogy az inger és az arra adott válasz között asszociáció jön létre. Klasszikus kondicionálásnak nevezzük azt a folyamatot, amikor a ló egy új ingerre ugyan azt a választ adja, mint egy korábban adott ingerre, illetve, hogy egy bizonyos eseményt egy másik követ. Ebben az esetben semmilyen jutalom nem követi a kívánt viselkedést, egyszerűen csak szokássá válik a ló számára, hogy válaszoljon egy új ingerre. Ezzel szemben az operáns kondicionálás egy viselkedés vagy cselekedet és annak következménye közötti asszociáció. Vagyis a ló azt fogja megtanulni, hogy büntetés vagy jutalmazás követi-e az adott viselkedést. Négy olyan következményt különböztetünk meg, amelyek alakítják a viselkedést ezek a pozitív megerősítés, a negatív megerősítés, a pozitív büntetés és a negatív büntetés. Azonban fontos megjegyezni, hogy a pozitív illetve a negatív szavak nem a minőséget jelentik, tehát nem jót vagy rosszat fejeznek ki, épp úgy ahogy a megerősítés és a büntetés szavak sem. A pozitív ebben az esetben valaminek a hozzáadását, a negatív pedig valaminek az elvételét jelenti. A megerősítés pedig minden olyan visszajelzés, amely növeli a hajlandóságot az adott viselkedés megismétlődésére, a büntetés vagy korrekció pedig minden olyan visszajelzés, amely csökkenti a hajlandóságot a viselkedés megismétlődésére. (Pataky 2023)

Forrás: Pataky 2022, 2023 (2023.03.20)

4. ábra: Pataky Kata

2.4 Pat Parelli (5. ábra)

A természetes lóképzés másik nagy alakja Pat Parelli, akiről a következőkben szeretnék írni és bemutatni az Ő munkásságát. A Parelli által használt módszer lényege, hogy a lóval lépésről lépésre haladjon, és tanuljon új dolgokat, anélkül, hogy egy percre is kényszerítve érezné magát. Parelli ezt a módszert Natural Horsemanship-nek nevezte el. Az elsődleges cél az emberek képzése, hogy jobban megértsék lovaik viselkedését. Azonban a Parelli Natural Horsemanship nem egy külön lovaglási stílus, hanem egy oktatási program embereknek és lovaknak, amely a kölcsönös kommunikáción, tiszteleten és bizalmon alapszik. Mivel minden ló más és más, ezért teljesen más módon kell közeledni feléjük és elérni náluk, hogy biztonságban érezzék magukat az ember társaságában. A Parelli féle módszer figyelembe veszi a különböző lófajták eltérő igényeit és ez alapján dolgozik a lovakkal. Alapvetően a lovazást három részre bonthatjuk, az úgynevezett vegyi lovazás erre példa mikor egy lovat bebódítanak mikor patkolják vagy szállítják, a mechanikus lovaglás, ide tartozik minden segédeszköz mint például a száraz, zabla és így tovább, valamint a természetes lovaglás. Parelli ennek a módszernek szentelte magát. A természetes alatt a ló természetes megközelítését értjük. Vagyis, hogy az ember kapcsolatba lép a lóval, és vállalja, hogy a dolgokat egy zsákmányállat szemszögéből nézi, ezáltal is jobban megérti a lovak viselkedését. (Internet 4.)

Parelli kifejlesztette az úgynevezett 7 játékot, ezek olyan feladatokat foglalnak magukba amik során a lovunk természetét tudjuk formálni, a szabadidomítást alapkoncepcióit felhasználva.

Forrás : <https://www.lovasok.hu/tag/szabadidomitas/> (2023.03.22)

5. ábra: Pat Parelli

2.5 A hét játék

2.5.1 Barátkozós játék

Ez az a játék amit sokan a legegyszerűbbnek tartanak, azonban cseppet sem elhanyagolható vagy kihagyható lépés.

Az első játék során a lovat egy speciális vezetőszáron vagyis kiképzőszáron tartjuk, a lovas pedig a ló minden porcikáját átsimogatja, megérinti. Ennek a lényege, hogy elnyerjük a ló bizalmát. A szoktatás alatt a megközelítés és visszavonulás alapkoncepciót alkalmazzuk. Miután a ló minden testrészét megengedte érinteni jöhet a répatot, mindezt határozott mozdulatokkal, ez azt jelenti, hogy a ló előtt mellett és mögött állva és a ló körül lassan mozogva is végre kell hajtani. Majd el lehet kezdeni gyorsabban mozgatni a ló körül a répatotot, ha az előzőeket már szépen tűri. A lónak csupán annyi feladata van jelen esetben, hogy nyugodtan egy helyben álljon, vagyis nem léphet sem jobbra sem balra sem a lovas felé de el a lovastól sem. Ez arra szolgál, hogy a ló megszokja az emberi tevékenységet maga körül és megtanulja, hogy nem feltétlen kell minden mozdulatunkra reagálnia. Azt is megtanulja, hogy a répatot nem bántja, és a többi felszerelés sem, hanem csupán a lovas tartozékai. Nagyon fontos a mértékletesség, nem szabad túlkérni a lovat. Be kell tartanunk, hogy az elején mindent csak egyszer kérünk a lótól és amint jól megoldotta a feladatot békén kell hagynunk, akár vissza is engedhetjük a helyére hisz a lónak a legnagyobb jutalom a pihenés. Azonban szem előtt kell tartani, hogy nem feltétlen fog minden elsőre sikerülni, ekkor sem szabad türelmetlenné válni és kapkodni, hisz azzal többet ártunk mint használunk. Türelemmel kell lovunk felé lennünk, ha pedig nem megy valami akár egy lépcsőfokot vissza is léphetünk. Sose szégyen valamit előről kezdeni, hisz csak biztos alapokra tudunk építkezni. (Internet 5.)

2.5.2 Sündisznó játék

Ezt a játékot akár a nyomás-engedés alapjának is nevezhetjük. A lényege, hogy a lovat megtanítsuk arra, hogy a nyomásba nem beledőlnie kell vagy nekifeszülnie, hanem engednie. Ez nagyon fontos a hátról végzett feladatoknál is, hiszen nem szerencsés például ha a ló rádől a csizmasegítségünkre. A fokozatosság elvét itt is nagyon fontos betartani, ebben az esetben azt jelenti, hogy nem kezdjük el a lovat teljes erőbedobással tolni amíg arrébb nem lép. Ehelyett finoman elkezdünk nyomást gyakorolni a lóra és ezt addig erősítjük amíg a ló nem

enged. Amint ez megtörtént nekünk is engednünk kell, nem szabad beleragadnunk a nyomásba mert azzal csak összezavarjuk a lovat.

A nyomásnak négy fázisa van ez a szőr, bőr, hús és csont. Ezekkel fejezzük ki azt, hogy milyen erős nyomást gyakorlunk a lóra. Minden fázist erősítünk egészen addig amíg a ló nem enged. Amint az első szintre helyesen reagált a ló megszüntetjük a nyomást és megdicsérezzük, azonban ha már az utolsó szintnél tartunk és a ló még mindig nem hajlandó engedni, akkor egész egyszerűen mi sem engedünk. Ha a lovunk, már túl érzékeny lett és már a répabot közeledésétől ellép akkor vissza kell térni az első játékhoz, az az a barátkozós játékhoz. Simogassuk a répabottal azt a pontot ahol a lovat nyomás érte egész addig amíg már nem akar ellépni és nyugodtan tűri az érintést, majd ismételjük meg vele az feladatot. (Internet 5.)

Ezt a feladatot nem csak például a ló oldalánál kell elvégezni, fontos, hogy akár a szügyénél, faránál és a vállánál is működjön.

2.5.3 Hajtós játék

Ezt a játékot fontos, hogy mindig csak akkor tanítsuk lovunknak ha az előző már biztosan megy. Ennek az oka, hogy a lónak elsőre testileg kell megtanulnia engedni és csak ezt követően fog a mentális jelekre helyesen reagálni.

A négy fázist is tartanunk kell, és tereljük ugyan azokon a pontokon ahol a második játékban tettük. Méghozzá úgy, hogy először a ujjunkkal adunk kis jelzéseket majd finoman ütögetni kezdjük azonos ütemben ezt ha tovább kell erősíteni akkor már közepes erősségben ütögetjük de azonos ütemben még mindig csak ujjal, ezt követi a paskolás nyitott tenyérrel azonos ütemben. Ha lovunk enged mi is engedünk és simogatással dícsérezzük.

Ez a három játék az alapja az összes többi játéknak, így ha ezek biztosan mennek csak akkor lépünk tovább a következő szintre, hiszen csak biztos alapokra tudunk építkezni. (Internet 5.)

2.5.4 Yo-yo játék

Ez a játék fogja a lónak megtanítani, hogy hátralépés után kérésre előre lépjen. Ahhoz, hogy a ló hátra lépjen, álljunk elé és engedjük hosszabb szárat, ezt követően az ujjunkat felemelve jelzünk neki, hogy lépjen hátra. Ha mutatóra nem reagál finoman rázogassuk a vezetőszárat jobbra balra úgy, hogy az ujjunk még mindig mutat. Ha erre sem reagál fokozzuk a kötél rázásának erősségét.

Ezt követően ha a ló már elég messze van tőlünk hívjuk be magunkhoz, vagyis kicsit előre hajolva hívogassuk magunk felé. Ezután dícsérjük meg. A feladatot a végtelenségig tudjuk színesíteni például megpróbálhatjuk dombon felfelé vagy akár két rúd között.

A négy fázist itt is nagyon fontos betartani, vagyis nem kezdjük el erőteljesen rázni a kötelet már az elején mert ezzel csak megijesztjük és összezavarjuk a lovat.

Ezzel a játékkal meg tudjuk tanítani a lónak a vezetés közbeni távolság megtartását.

(Internet 5.)

2.5.5 Körjáték

A körjáték elsőre a futószárazáshoz hasonlít, azonban ennél többről van szó. Fontos különbség, hogy itt a ló csupán három-négy kört tesz meg egy kézen, a másik pedig, hogy itt nem fordulunk a lóval hanem a hátunk mögött vesszük át a vezetőszárat. Ezt a játékot három részre tudjuk osztani, ezek pedig a kiküldés az engedés és a visszahívás.

A kiküldéssel tudjuk az irányt megváltoztatni, ha elindult kifelé adjunk szárat, ez az engedés rész. A visszahíváshoz fogjuk meg a szárat úgy, hogy feszes legyen, majd azzal a kezünkkel amelyiken a ló dolgozik fogjuk meg a szárat és fordítsuk a ló fara felé. Akkor lesz jó ha a ló teljesen felénk fordult és ránk figyel. Ezt követően hívjuk be és dícsérjük meg.

A játék a megállásra és a szembefordulásra helyezi a hangsúlyt, nagyon fontos, hogy ezzel a játékkal blokkoljuk a ló farát, így elkerülhető lesz, hogy esetleg a ló ránk forduljon. (Internet 5)

2.5.6 Oldalazós játék

Ez a játék rávilágít arra, hogy a lónak is van erősebb és gyengébb oldala, éppen ezért sok türelem és gyakorlás kell, ahhoz, hogy mindkét oldalra egyformán hajoljon a ló. Lovaglás szempontjából pedig segít növelni a lebegési fázist.

Ennél a gyakorlatnál célszerű a lovat egy karámmal szembe állítani, ezzel megakadályozzuk, hogy előre felé lépjen. Elég ezt a feladatot csak addig a fal mellett végezni amíg nem érti, hogy mi a feladat. (Internet 5.)

2.5.7 Rés játék

A rés játékkal elérhetjük, hogy a lovunk sokkal komfortosabban érezze magát a szűk helyeken, akár a lószállítóban is. Fontos, hogy tág keretekkel kezdjünk, véletlenül se a legszűkebb helyen akarjuk lovunk elsőre áthajtani.

Mint eddig minden játéknál itt is tartsuk a négy szintet és persze a nyomás engedés elvét. Első lépésként irányítsuk a ló orrát a rés felé ezt követően emeljük fel a vezetőszár végét és pörgessük a ló felé és érintsük meg a marja mögött a vezetőszár végével. A nyomást azonnal meg kell szüntetni ha a ló a rés felé mozdult. A rés szélességét fokozatosan szűkíthetjük egészen a kívánt méretig. (Internet 5.)

Forrás : <https://csak-lovasok.webnode.hu/products/pat-parelli-modszer/> (2023. 03.22.)

2.6 Eszközök (6,7,8 ábra)

Parelli a módszerében több eszközt is alkalmaz amelyek mind a lóval való finom és pontos kommunikációt segíti elő, ilyen a csomózott kötőfék, a répabot és a különleges kiképzőszár. A következőkben ezeket szeretném bemutatni.

Az egyik legfontosabb eszközünk a hosszú, legalább 3 méteres, súllyal rendelkező, kellemes fogású vezetősár amelynek az egyik végén erős karabiner van, a másikon pedig egy bőrcsapó. Ennek a segítségével a lovat hatásunk alá vonhatjuk. A csapó résszel pedig imitálhatjuk egy másik ló farkának mozgását ha lovunk felé suhintjuk. (Internet 6.)

A répabot kezünk meghosszabítása. Ez egy merev, közepesen hosszú pálca, a végén egy ostorszerűen kiképzett kötéllel. Ez biztosítja, hogy elérjük a lovat és finom jeleket tudjunk adni neki. (Internet 6.)

A csomózott kötőfék lényegében az egyetlen eszköz ami a lovon van munka közben, ennek az eszköznek a legnagyobb előnye a legnagyobb veszélye is egyben ugyan is ez rettentő erős paracord kötélből készül, ezért nem szakad el. Éppen ezért rettentő fontos, hogy csomózott kötőfékben lovat kikötni szigorúan tilos, hiszen ha a ló megijed el akar ugrani, azonban a kötélfeszül a ló azt képes a végtelenségig húzni, ilyenkor nagyon komoly sérüléseket okozva magának. Földi munkára azonban kiválóan alkalmas, hiszen nagyon finom apró jelek adhatóak vele a lónak, ugyan is a csomók úgy vannak kitalálva, hogy egy egy idevégződést stimulálnak, ezek az úgynevezett nyomáspontok, ha az ember mozdít a vezetőszáron akkor azokon a pontokon a ló nyomást érez így sokkal kisebb jelekre fog reagálni. Fontos a helyes felhelyezés is, hiszen ha nagyon lelóg a ló orrhátán rossz helyre hat és sérülésveszélyes, ugyan ez a helyzet akkor is ha túl szoros és fel van húzva. (Internet 6.)

7. ábra: répabot

6. ábra: csomózott kötőfék

8. ábra: kiképzőszár

3. A két módszer összehasonlítása

A fentiekben ismertettem a két legelterjedtebb és ismertebb szabadidomítási módszert, a következőkben ezeket szeretném összehasonlítani.

Véleményem szerint mind két módszer csodálatos, és hasonlít abban, hogy a lovak állnak a középpontban, az ő komfortérzetük és jóllétük a cél és az, hogy a saját nyelvükön kommunikálunk velük. Emellett mind két módszer a ló természetes viselkedését veszi alapul. Monty és Parelli is foglalkoznak problémás lovakkal és a módszereikkel sok rossz berögződés korrigálható.

Az embereknek azonban talán a Parelli féle módszer kicsit kézzelfoghatóbb és jobban érthető. Ebben az esetben a munkánkat eszközök is segítik, az ember tud plusz dolgokra támaszkodni, amik mankóként segítenek minket, mint például a répabot vagy a csomózott kötőfék és a különleges kiképzőszár. Emellett ennek a módszernek konkrét leírása van ahol össze van foglalva az egész lényege hét pontba, ezáltal az emberek könnyen, akár maguktól is el tudják sajátítani ezt a módszert. Ez azonban nem biztos, hogy mindig előnyt jelent. Parelli módszere arra fektet igazán nagy hangsúlyt, hogy olyan lovat neveljen, aki az ember bármilyen tevékenységét elfogadja anélkül, hogy erre negatívan reagálna. Az Ő módszere a nyomás és engedés elvén alapszik.

Ezzel szemben a Monty féle módszerhez nincs ennyire jól érthető leírás, ezáltal az emberek sem fogják magukat például két előadás után hivatásos szabadidomítónak érezni. Monty nem használ különösebben állandó és megszabott eszközöket sem, Ő mindent a testével kommunikál le a ló felé, valamint Ő az Equus nyelvet használja ezen felül. Az Ő módszere a belovaglásnál rengeteget segíthet, főként az első felülésnél, hiszen a méltán híres „kapcsolódás” (Join Up) segítségével temérdek lóra ült lovas rövid idő elteltével.

Mindent összevetve mind két módszer nagyon összetett és időigényes az elsajátítása, hiszen itt az összefüggéseket érteni kell. Alapot jelent az ember és aló kapcsolatában, hosszútávon pedig a ló későbbi viselkedésére is hatást gyakorol.

Személy szerint korábban nem foglalkoztam a szabadidomítással, nem szántam elég időt rá a lovaimmal. Sokáig úgy gondoltam, hogy az egyik lovam nagyon nem akar ebben együttműködni velem, figyelmen kívül hagyott és nem érdekelt, hogy mit kérek tőle. Ez

főként abban nyilvánult meg , mikor a csatlakozást próbáltam vele megcsinálni. Őt nem érdekelte, hogy a kör közepén állok és várom, jöjjön hozzám, csak futott körbe körbe. Ezt kudarcnak éltem meg, pont a saját lovam hagy figyelmen kívül, így nem is próbálkoztam ezzel a módszerrel sokáig. Azonban szerencsémre edzőm ebben jártasabb volt és elmagyarázott nagyon sok dolgot, többek között azt is , hogy amíg a ló nem érzi úgy, hogy biztonságban van az ember mellett és rábízhatja a vezető szerepet addig saját maga fogja azt betölteni. Éppen ezért változtatnom kellett a lóval való viselkedésem, ugyan is nagyon elkényeztettem és sokszor hagytam, hogy ő vezessen engem. Magának teremtette meg a biztonságot, mert én nem adtam meg neki. Miután megértettem, ha határozottabban viselkedem vele és határokat állítok neki, azzal nem eltolni fogom magamtól, hanem pont, közelebb kerülök hozzá azáltal, hogy átveszem tőle a biztonságteremtés terhét. Ezek után gördülékenyen tudunk együtt, egy célért dolgozni. A mai napig ha új lóval találkozom és esetleg együtt kell dolgoznunk előtte nagyon szeretem a csatlakozást megcsinálni, hisz így már kapcsolatot építék vele és ráhangolódunk egymásra és a közös munkára.

4. Következtetések, javaslatok

Úgy gondolom, hogy a szakdolgozatomban bemutatott téma ismerete minden lóval dolgozónak vagy lovat szerető embernek fontos lehet. A ló egy nagyon érzékeny és roppant tanulékony állat akire hatalmas befolyással van környezete és ezáltal mi emberek is. Ez az, amit soha nem szabad szem elől téveszteni. Ezért javaslom mindenkinek, hogy a két szabadidomítási módszer alapjait sajátítsa el, hisz gondoljunk bele, mennyivel egyszerűbb a lovunkkal az ő nyelvén kommunikálni.

Személy szerint javaslom, hogy a két módszert akár vegyítve tanuljuk meg, hiszen egyik sem zárja ki a másikat. A Monty féle stílust az az a testbeszédet segíthetjük a Parelli féle eszközökkel, mert így könnyebben és pontosabb jelzéseket tudunk adni lovunknak. A csak tesbeszéddel való kommunikáció elsajátítása pedig roppant hosszú időt vesz igénybe. Rengeteget kell ahhoz tanulmányozni a lovakat, hogy megértsük a jelzéseiket, ilyenkor segítségünkre lehetnek a Parelli módszer eszközei.

A szabadidomítás véleményem szerint fontos, mert így tudjuk igazán formálni lovunkat és egy nagyon erős bizalomra épülő kapcsolatot kialakítani vele, ami mindennél többet ér. Ezalatt a hosszú út alatt nem csak lovunk fog változáson átesni, hanem mi emberek is, ugyan is ezt nem lehet türelmetlenül, követelőzve és legfőképp erőszakkal csinálni. Ezalatt az ember is egyfajta önuralmat tanul és mérhetetlen türelmet, annak érdekében, hogy minél harmonikusabb legyen a kapcsolat ember és ló között.

Aki ennek meglátja a valódi szépségét annak javaslom, hogy bátran kezdjen neki a tanulásnak. Kezdetben az sem gond ha egy szabadidomításban jártas lóval gyakoroljuk be az alap dolgokat, hisz így lesz motiváció és sikerélmény ami miatt megéri folytatni. Természetesen fontos tanulmányozni ezeknek a módszereknek az elméletét is. Ami azonban talán a legfontosabb, az az, hogy az apró eredmény vagy előre lépés is már sikernek számít.

Mindent összegezve, buzdítok mindenkit arra, hogy próbálja ki ezt a fajta lóval való bánást és foglalkozást mert megéri. Sok sikert és eredményes munkát kívánok mindenkinek.

5. Összefoglalás (ábra 9)

Összegezve tehát, a szabadidomítás vagy más néven természetes lókiképzés a ló és lovas közti kommunikációra és harmóniára fekteti a legnagyobb hangsúlyt. Ez a roppant összetett és sokrétű módszer a lovak egymás közti kommunikációját veszi alapul. Ez azt jelenti, hogy az ember a lovak nyelvén szól a lóhoz, és a ló sajátos testbeszédével és jeleivel igyekszik megértetni magát, mindezt természetesen úgy, hogy mindenféle durvaságot és erőszakot kerül.

A szabadidomítás 5 alapkoncepcióra épül. Az első ilyen lépcsőfok a megközelítés és visszavonulás elve, a második a nyomás engedés, a harmadik a jutalmak és követelmények majd ezt követi az érzéketlenítés végül az alapozás. Ezt az öt metódust nagyon fontos szem előtt tartani.

A szabadidomítás egyik kiemelkedő alakja Monty Roberts, a Join-Up megálmodója. Monty számtalan problémás lovat rehabilitált ennek a módszernek köszönhetően, valamint sok lóra ült lovas nagyon rövid idő elteltével. Monty teljes mértékben a lovak testbeszédét használva idomítja patás társait, és nagyon szigorúan veszi az erőszakmentességet és a biztonságot tartja a legfontosabb vezérelvnek, ebben nem ismer kompromisszumot. Magyarországon is egyre elterjedtebb az Ő módszere, azonban egyetlen okleveles Monty Roberts instruktor van hazánkban Pataky Kata személyében. Az Ő gondolatain keresztül megérthetjük a lovak egyes történésekre adott reakcióinak miértjét.

Monty Robertsen kívül a természetes lókiképzés másik nagy alakja Pat Parelli. Ő is Montyhoz hasonlóan a lóval saját nyelvén kommunikál, annyi eltéréssel, hogy eszközöket is használ, a precízebb jelzések érdekében, valamint Ő a módszerét hét pontba foglalta össze, ennek köszönhetően a hétköznapi ember számára is könnyen érthető és elsajátítható. Nagyon fontos, hogy a hét játék, mint hét lépcsőfok egymásra épül. Az első játék a barátkozós játék, itt a lovat hozzászoktatjuk az általunk használt tárgyakhoz. Második játék a sündisznó játék, mely a nyomás engedés elvét veszi alapul. A harmadik a hajtós játék. Ez a három játék az alapja az összes többinek, így amíg ezek nem mennek nem szabad tovább lépni. A negyedik játék a Yo-yo játék, ezt követi a körjáték majd az oldalazós játék és végül a rés játék. Monty és Parelli között lényeges különbség, hogy Parelli különleges eszközöket is alkalmaz a lovak képzése során. Ilyen például a csomózott kötőfék, melynek csomói bizonyos idegvégződésekre fejtenek ki nyomást, vagy a répatot

ami az ember kezének meghosszabbításaként szolgál, valamint a különleges vezetőszár is egy roppant hasznos eszköz.

Mind két módszer csodálatos és egyezik abban, hogy a ló és az erőszakmentesség áll a középpontban, de számos különbség is felsorolható, mint például az eszköz használat. Éppen ezért fontos mind két módszer alapjainak az ismerete, és véleményem szerint érdemes akár keverve alkalmazni őket. Azonban véleményem szerint az emberek számára Parelli módszere egyértelműbb és jobban elsajátíthatóbb. Természetesen minden kiképzési módot az adott lóhoz kell igazítani mert ahogy minden ember úgy minden is ló más.

9. ábra: összhang

Irodalmi jegyzék:

Nyomtatott források:

Monty Roberts (2000): Lovak és Emberek, Második kiadás Kiadó: BIA- Horse Kft.

Monty Roberts: (1996): Az igazi suttogó, Kiadó: Alexandra Könyvkiadó

Pataky Kata (2022 december), Kommunikáció a lovakkal Monty Roberts módszerei alapján 38-40 oldal XVIII. évfolyam 12. szám Pegazus A Lovasok Lapja, Magyar Mezőgazdasági Lapcsoporthoz

Pataky Kata (2023 január), A lovak viselkedésének megértése 1. 34-35 oldal XIX. évfolyam 1. szám Pegazus A Lovasok Lapja, Magyar Mezőgazdasági Lapcsoporthoz

Pataky Kata, (2023 február) A lovak viselkedésének megértése 2. 32-35 oldal XIX. évfolyam 2. szám Pegazus A Lovasok Lapja, Magyar Mezőgazdasági Lapcsoporthoz

Internet:

Internet 1: <https://www.maestoso.hu/hu/oktatas/elmeleti-oktatas.html> 2023. 03.20.

Internet 2: <https://www.lovasok.hu/lokikepzes/termeszetes-lokikepzes/termeszetes-lokikepzes-hattereben/> 2023.03.20.

Internet 3: <https://www.patakykata.hu/monty-roberts> 2023.03.20

Internet 4: <https://www.lovasok.hu/tag/szabadidomitas/> 2023.03.20

Internet 5: <https://csak-lovasok.webnode.hu/products/pat-parelli-modszer/> 2023.03.22

Internet 6: <https://lanylovas.webnode.hu/parelli/> 2023.03.22

Ábrák:

1. ábra: <https://www.maestoso.hu/hu/bemutatok/szabadidomitas.html>
2. ábra: <https://xpatloop.com/channels/2018/entertainment/monty-roberts-the-real-horse-whisperer-budapest-1---2-december.html>
3. ábra: <https://magyarmezogazdasag.hu/2021/09/09/lovak-viselkedesenek-megertese-3>
4. ábra: <https://hu.ezo.tv/cikkek/egeszseg-eletmod/suttogj-meg-interju-pataky-kataval.html>
5. ábra: <http://www.abigailboatwright.com/blog/igailboatwright.com/2014/06/profile-on-pat-parelli-in-aphas-chrome.html>
6. ábra: <https://www.anivetdirect.hu/lotartas/lovak-felszerelés/kotofek-vezetoszarak/usg-csomozott-kotofek-vilagoskek-feher-barna-usg15050010-353.html>
7. ábra: <https://nagylovak.hu/webshop/repabot-csapoval-120cm-19045.html>
8. ábra: https://www.lovasboltom.hu/Waldhausen-Western-vezetoszar-feher?gclid=EAIaIQobChMI1fGMzdjK_gIVA8l3Ch3LagDNEAQYAyABEgLm4fD_BwE
9. ábra: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fsarvarikum.hu%2Fsuttogasok-sikolyokkal-szabadidomitas-es-kommunikacio%2F&psig=AOvVaw1dtj7JQvHKULSBNNZQ8dC6&ust=1683143322750000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwi015HQS9f-AhXay7sIHUVUB-cQr4kDegUIARCvAQ>

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Keszthely, 2023. *április 15.*

Dr. Bartos Ádám Sándor
Belső konzulens

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Boncz Bernadett
A Hallgató Neptun kódja: WM9LUA
A dolgozat címe: Lavak képzése, idomítása, szabadidomítás
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Állattenyésztési Tudományok Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023 év 04 hó 15 nap

Boncz Bernadett
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

